

ליקוטי ופסקי הלכות "חוקי היום"

ותלמודם
"חוקי היום"
לעשות רצונך
בלבב שלם

שע"י "חדר הוראה"

שכונת מנחת יצחק פעיה"ק ירושלים תובב"א - בראשות הרב חיים אהרן בלייער שליט"א

דיני

הצלה

בשבת-ג'

בקשה:

נא לשלוח לכמה שיותר
אנשים כדי שיגיע הלכות
אלו לבתי בני ישראל,
לתועלת הציבור, וכך יש
לכם יד בהפצת תורה
ובהלכות נחוצות

לקבל הגליון כל שבוע במייל:

Paskenshtibel@gmail.com

אפשר להוריד
גליונות קודמים

[Archives - ארכיון](#)

לתרומות

ליקוטי ופסקי הלכות "חוקי חיים"

ותלמודם
"חוקי חיים"
לעשות רצונך
בלבב שלם

שע"י "חדר הוראה"

שכונת מנחת יצחק פעיה"ק ירושלים תובב"א - בראשות הרב חיים אהרן בלייער שליט"א

256

דיני רפואה והצלה בשבת - ג' | פרשת תצוה תשפ"ב

נא לא לעיין בגליון
בשעת התפילה
וקריאת התורה

פיקוח נפש רוחה שבת

לחפש אחר הקל קל קודם

א. בכל מצב של פיקוח נפש מותר לישראל לעבור אפילו על מלאכה דאורייתא, ואפילו כשיש רק ספק פיקוח נפש מותר, כמו שכבר כתבנו בגליונות קודמים (גליון 254, 255).

הותרה או דחיה

ב. נחלקו הראשונים אם שבת הותרה אצל פיקוח נפש, דהיינו שהוא היתר מרווח ואינו צריך לחזור כל כך אחר אופן ההיתר, או ששבת דחוייה אצל פיקוח נפש דהיינו בקושי הותרה ולא היתר גמור הוא וכל מה שאפשר לעשות באופן המותר מחויב לעשות כן (רש"י יומא דף ו' ע"ב ד"ה דחוייה), עכ"פ כשאין שום שיהוי לגבי החולה.

ג. הותרה. י"א שבת הותרה אצל פיקוח נפש (מהר"ם מרוטנברג הובא ברא"ש יומא פ"ח סי' י"ד).

ד. דחיה. אמנם רוב ראשונים ס"ל ששבת דחוייה אצל פיקוח נפש (רמב"ם פ"ב שבת ה"א, שו"ת הרשב"א ח"א סי' תרפ"ט, הר"ן ביצה דף ט' ע"ב בדפי הרי"ף, מ"ב סי' שכ"ח סק"ט), לכן יש להשתדל לעשות את הדברים בהיתר על מנת לחסוך במלאכות אסורות אף אם הדבר כרוך במאמץ, כל שאינו צריך מאמץ גדול (רמב"ם פ"ד ביאת מקדש ה"ד, תורת היולדת פמ"ד הע' א), ופשוט הוא שהוא רק כשאינו מסכן החולה בזה ואין המצב בהול.

כשאפשר ע"י נכרי

ה. כשאפשר לעשות מלאכה בשבת עבור חולה מסוכן ע"י נכרי בלי שום איחור, נחלקו הפוסקים האם יש להעדיף לעשותו על ידו. דעת המחבר שאפילו כשיש לעשותו ע"י נכרי, עדיין יש להעדיף לעשותו ע"י ישראל (שו"ע סי' שכ"ח סי"ב) והטעם משום שלפעמים קשה למצוא נכרי וילך לחפש אחריו וישהה בעבור זה ונמצא שהחולה יסתכן (רא"ש, מ"ב סק"ג), וכך נוהגים בני ספרד.

ו. אמנם הרמ"א ס"ל שאם אפשר לעשותו בלי איחור כלל, יש להעדיף לעשותו ע"י נכרי, אבל במקום דיש לחוש שיתעצל הנכרי ולא יעשה במהירות כמו שעושה ישראל, לכו"ע אין לעשותו ע"י הנכרי אלא ע"י ישראל (רמ"א ס"ם).

ז. ויש הס"ל שבכל מקום שיש בהילות לעזור לחולה, אפילו אם יכול לעשותו ע"י נכרי, עדיף לעשותו ע"י ישראל משני טעמים. הראשון משום שמכשילו לעתיד, שאפילו אם עכשיו אין שיהוי בעשייתה ע"י נכרי, יש חשש שמא יראו אנשים שמחפש אחרי נכרי ויסברו שאסור לעשותו ע"י ישראל ובהזדמנות אחרת כשיש סכנה ישתהו ויחפש אחר נכרי. ועוד טעם משום שחיי נפש של אדם חשוב מאד בעיני ישראל, ולכן תמיד יעשה הצלה ע"י ישראל בזריזות יותר ממה שיעשה ע"י נכרי (ט"ז שם ס"ה, שו"ע הגר"ז סי"ג, מ"ב סק"ז).

ח. במצב בהול. לכן במצב בהול ודחוף לקרוא לעזרה, או לטפל בחולה כשיש סכנה וכל דקה חשובה בהצלחת הצלתו, או כשדחוף להוביל החולה לבית חולים וכדומה ועומד לפני החולה רופא מומחה ישראל או כונן הצלה זורזים במלאכתם עקב קדושת החיים החשובה בעיניהם, יש לעשות המלאכה ע"י ישראל דוקא לכל הדעות (שו"ת אג"מ ח"ד סי' פ', שש"כ פ"מ הע' ע"ד בשם הגרש"א).

ט. כשאין המצב בהול. אמנם כשיש חולה שיש בו סכנה אבל אין המצב בהול להיעשות על הרגע ואין שום חשש ברשלנות או בשיהוי מיותר באופן שיוזק החולה על ידו, בזה באנו למחל' הפוסקים הנ"ל, שי"א שעם כל זאת יש לעשותו ע"י ישראל (המחבר בשו"ע הנ"ל, ה"טז הנ"ל), וי"א שעדיף אז לעשותו ע"י נכרי (רמ"א הנ"ל, חיי אדם כלל ס"ח ס"ב, א"א בוטשאטש, שו"ת שבט הלוי ח"ח סי' ע"ג), ובפרט כשאומר מפורש לרבים שיש היתר לישראל לעשותו אלא שהנכרי מזומן כגון לעשותו שאז בודאי יכול לעשותו ע"י ישראל (ט"ז שם).

י. כונן הצלה. כונן הצלה שמקבל קריאה בשבת, הנוהל אצל ארגוני הצלה הוא שהכונן ישראל הוא שעושה כל המלאכות הצריכות לחולה עד שמגיע לבית החולים ואינו מחפש אחרי נכרי לעשותם שהרי מתנדבי הצלה זריזים ועושים מה שמוטל עליהם יותר טוב מאחרים ועד שמגיעים לחולה לא יודעים המצב המדויק של החולה ולכן בכל קריאה נוקטים שהוא חולה שיש בו סכנה ובהול מצבו שאינו סובל שום שיהוי, עד שמגיעים אליו ומקבלים תמונת מצב.

יא. אמנם בחזרתם מבית חולים, ובהחזרת הרכב או האמבולנס למקומם, יש שינויים בנוהל בין הארגוני הצלה, יש שעושים את זה רק ע"י נכרי ובוודאי כך עדיף טפי, והמיקל ע"פ פסק של רב שלהם, יש להם על מה לסמוך.

כשאפשר ע"י שינוי

יב. במקרה שאפשר לעשות את המלאכה בשינוי ואין בדבר שום שיהוי המסכן את החולה, יש לעשותה על ידי שינוי, שבאופן זה אין זו מלאכה דאורייתא אלא מלאכה דרבנן (רמ"א שם) והכל לפי המצב.

יג. נהיגה ע"י שינוי. מי שנוסע ברכב, באופנוע או באמבולנס בשבת במקום פיקוח נפש, פשוט שהוא שהנהג לא יעשה שום שינוי בעצם הנהיגה דהיינו באחיות ההגה, ולחיצת דוושת הדלק או הבלמים והסרת הרגל מהם וכדומה, שהרי בזה הוא מסכן עצמו ומסכן אחרים (הגר"ש"א), אבל דברים שאינם נוגעים לעצם הנהיגה כגון הדלקת וכיבוי אורות, צפצוף, מזגן או חימום, פתיחת דלתות וכדומה, יש לעשות ע"י שינוי כשהדבר אפשרי וכשאינו מעכב הנסיעה כלל.

נסיעה לבית חולים בשבת

בחירת אופן הנסיעה

יד. כשיש צורך לנסוע לבית חולים, יש כמה אופנים שמהם אפשר להיבחר, ותמיד צריכים לחשוב ולבחור האופן הראוי לנסוע כפי המצב, הצורך והדחיפות לקבל טיפול רפואי, וגם כפי האופציות שעומדים לפניו.

במצב דחוף

טו. כשהמצב דחוף וקריטי ויש צורך לקבל טיפול רפואי כמה שיותר מהר, יש לקרוא להצלה ולאמבולנס אפילו כשהנהג יהודי, כך שגם יקבל טיפול רפואי תוך כדי הנסיעה.

כשהמצב לא דחוף

טז. ע"י נהג נכרי. באופן שאין המצב דחוף רק יש להגיע לבית חולים בזמן הקרוב, עדיף לקרוא לנהג נכרי או מוניית נכרית ע"י שינוי, וכך אפשר לחסוך איסורים דאורייתא, וכן יבקש הנכרי לפתוח ולסגור הדלתות כדי שלא לגרום הדלקת מנורה בפתיחת הדלת ובסגירתה, ובמקום שאין עירוב, יבקש מהנכרי גם להוציא הדברים מהבית ולהכניסם לרכב.

תפירות [Stiches]

כח. אדם שנחתך בבשרו ויש צורך לתפור החתך, דנו הפוסקים בכמה מצבים האם ובאיזה אופן מותר לתפור תפירות בשבת.

כט. **תפירה בבשר אדם.** דנו הפוסקים אם תפירות בבשר אדם כרוכות באיסור דאורייתא. יש שציידו לומר שגם בתפירות בשר אדם יש בו מלאכה דאורייתא (ש"ת מנחת שלמה ח"ב סי' ל"ד אות ל"ב), ויש שנקטו שאין בו איסור דאורייתא אלא איסור דרבנן והוא משום שאין התפירות עשויים לקיום כדי להחזיק צדדי הבשר ביחד לעולם, ואינם עשויים אלא לקרב שני צדדי הבשר עד שיתרקם ויתחבר כבשר אחד ואחרי זה כבר אינם צריכים לתפירות אדרבה, אז מוציאים התפירות (הגרשז"א שם, ש"ת אבן ישראל ח"ח סי' כ"ז).

ל. **מלאכת קושר בתפירות.** יש שדנו באיסור קושר בתפירות, שהרי במשך ובסוף התפירות עושים קשר כפול וחזק, וכרוך בו איסור דאורייתא של קשר של קיימא שלעולם לא מתירים הקשר (ש"ת אבן ישראל שם), ויש שדנו לומר שאינו קשר של קיימא ואע"פ שלבסוף חותכים החוט ואין מתירין הקשר, מ"מ הטעם לזה הוא משום שיותר קל לחתוך החוט (מנחת שלמה שם) משום חששות אלו יש כמה הגבלות בתפירות בשבת וכיבואר.

לא. **סכנה.** חתך שבבשרו שצריכים לתפור בחוט תפירה, כל שהוא לצורך פיקוח נפש, כגון שיש צורך לעצור הדם או כשהוא חתך עמוק ואם לא יתפרנו מיד יש לחוש מזיהום, מותר לחלל עליו השבת ולתפור אפילו ע"י ישראל, ולכן מותר להוביל חולה כזה לרופא כירורגי [surgical dr.] או לבית חולים לסגור הפצע.

לב. ואפילו באופן שכדי לסגור החתך שלא יהיה בו סכנה סגי בפחות תפירות כגון ארבעה, ומשום יופי ואסטטיקה רגיל לעשות כשמונה תפירות, מותר לעשותם מאחר שהכל נכנס בטיפול לצורך פיקוח נפש וכל זמן שאינו גומר התפירות הרי הוא עוסק בטיפול נחוץ לצורך החולה (תשובות והנהגות ח"ג סי' ק"א).

לג. **אין בו סכנה.** חתך בבשר שאין בו סכנה, ואין בו חשש זיהום, אלא רוצין לעשותו כדי שלא יישאר שום רושם או צלקת [mark or scar], או אפילו כשיש צורך בדבר לתופרו אבל יכול להמתין עד מוצאי שבת [תוך שש שעות בדרך כלל אפשר להמתין לעשות תפירות] אין לתפור ע"י ישראל, אבל כשיש צורך גדול מותר לתפור ע"י נכרי, וכדומה אין ליסוע לרופא ע"י ישראל אלא ע"י נכרי מאחר שאין בו סכנה. טעם ההיתר משום שבמקום כבוד הבריות שלא יישאר בצלקת כל ימיו, מותר שבות של אמירה לעכו"ם במלאכה דרבנן (שם).

פרפר או דבק [butterfly suture or glue]

לד. לפעמים בחתך אין צורך בתפירות אלא יש להסתפק בהדבקת שני צדדי החתך עם פרפר או דבק מגע רפואי. ואם אכן הדבר, בוודאי עדיף להשתמש בפרפר או דבק מתפירות, שהרי יש בהם פחות צד של איסור תפירות או קשירה, אלא של ידו מקרב ומחזיק שני צדדי הבשר יחד עד שיתרפא (הגרשז"א, נשמת אברהם ח"ה עמ' מ"א).

מצב של פחד

ננעל בחדר

לה. תינוק שננעל בחדר ואין יכולים להוציאו משם בדרך היתר, מותר לשבור הדלת כדי להוציאו מכיון שיש בזה חשש פיקוח נפש, וכל שיש חשש שיבעת ויפחד אפילו מבוגר יותר יש להקל בספק פיקוח נפש (מ"ב סי' ש"ח סק"ט).

אדם שנעדר

לו. תינוק שנאבד ואי אפשר למצוא אותו, יש חשש גדול שיסתכן מחמת הפחד שהוא נמצא בו, ולכן יש לחלל את השבת כדי למצוא אותו ואפילו ע"י ישראל, ונקרא תינוק לענין זה עד בערך גיל שש והכל לפי המצב (מו"ק על המ"א סי' ש"ח סק"ח), כ"ש כשיש חשש סכנה לחייו שאז מותר אפילו יותר מבוגר.

לז. גדול. אדם מבוגר שנאבד, יש לחפש אחריו במקומות השכיחים לו, ומ"מ באופן שהוא חולה נפש או מעורר בנפשו, או בדכאון חמור באופן שיש לחוש לנפשו, או שנמצא ליד מקום סכנה, משום ספק פיקוח נפש יש לחלל עליו את השבת, ובמקום שאין חשש סכנה אין לחלל השבת באיסור תורה אלא ע"י עכו"ם, והכל לפי המצב.

יז. **לשמור מספר הטלפון במכשיר טלפון.** כשיש חשש קודם שבת שאולי יצטרך לקרוא לנהג נכרי כגון קודם לידה או כשיש חולה בבית שנכנס ויוצא מבית חולים, יש להקליד מספר הטלפון לשמירה קודם שבת כדי למעט בלחיצת מספרים בשבת, וגם ילחץ על הכפתורים בשינוי כגון עם קשר אצבעו.

יח. **ע"י נהיגה עצמית.** כשלא אפשר למצוא נהג נכרי או שמפחד החולה לנסוע אתם ולכן יש צורך לנסוע עם נהג יהודי, אם יש משהו בבית שיודע לנהוג ומרגיש בטוח בעצמו לנהוג בבטיחות, עדיף שהוא ינהג הרכב מלקרוא נהג ישראל אחר או אמבולנס שהנהג יהודי, שבזה חוסך שלא צריך עכ"פ הגרבות במלאכות לקרוא הנהג דרך הטלפון.

יט. **ע"י נהג ישראל.** ואם אין משהו בבית שיודע לנהוג, או שהוא צריך ללוות החולה ואין ביכולתו גם לנהוג הרכב, מותר לקרוא לנהג ישראל או אמבולנס שנהגו יהודי, וככה יסעו לבית חולים, וכשהנהג ישראל יש לדקדק לפתוח ולסגור הדלתות בשינוי וכל מה שאפשר לחסוך במלאכות יעשה.

כ. **שומר שבת או מחלל שבת.** דנו הפוסקים אם עדיף לקחת נהג שומר שבת או נהג מחלל שבת. י"א שעדיף לקחת נהג שומר שבת, כך שלכל הפחות יעשה באופן המותר ביותר כיון ע"י שינויים וכדומה וכן לא יחזור אח"כ מבית חולים שאין היתר (קצות השלחן סי' ק"מ הע' ג, ש"ת משנה הלכות ח"ג סי' מ"ב).

כא. **וי"א שבאופן שהמחלל שבת בין כך עומד להיכנס לרכבו לחלל את השבת ר"ל,** יש להעדיף שהוא יסיע אותם לבית חולים ובכך מצילים אותו מלחלל שבת ומזכים אותו בנהיגה לצורך פיקוח נפש (הגרשז"א, ש"כ פ"מ הע' קצ"ג).

החזרת חולה לביתו אחר שחרור

כב. לפעמים יש חולה שמשתחרר מבית חולים בשבת או שייצבו מצבו ולא אשפזו אותו, ואין לו מקום נוח להישאר עד כלות השבת, או שמצב בריאתו מחייבו להיות בנוחות ביתו, אסור לחזור לביתו ע"י נהג יהודי אבל כשיש צורך גדול מותר לנסוע לביתו ע"י נהג נכרי באופן שהנהג מכניס ומוציא חפציו ופותח וסוגר הדלתות (פסקי תשובות סי' ש"ח אות ג').

טיפולים שונים של 'עזרה ראשונה'

פצע וחתך

כג. **לעצור הדם.** מי שנפצע ויש לו חתך שמוציא דם, מותר לעשות פעולת לחיצה על המכה כדי לעצור הדם אבל לא ידחק עליו יותר מדי כדי שלא להוציא דם חדש מהפצע (חוט שני ח"ב פ"ב).

כד. **ע"י גאזה.** גם יכול להשתמש בנייר טישו, חבישה או בגאזה ללחוץ עליו, ואע"פ שנפסק שאסור להניח בגד על מכה שיוצא ממנו דם מפני שהדם יצבע אותו (ש"ע סי' ש"ח סמ"ח) ומכיון שהוא מקלקל ופטור אבל אסור עכ"פ מדרבנן (מ"ב סי' קמ"ו), מ"מ מאחר שהוא דרך לכלוך והוא במקום דחוק מותר (מ"ב שם) כ"ש בזמנינו שהדרך הוא לזרוק הבד שנספג בו הדם, הרי ברור שאין לו ענין בצביעה כלל (הגה"פ שיינברג, ח"י בתרא).

כה. **לנקות הפצע.** יש לנקות הפצע מהדם שעליו לפני שחובשים אותו בתחבושת כדי למעט כמות הדם שיבלע תוך התחבושת, ומותר לנקות הפצע עם חומר חיסוי כדי שלא יסתכן ע"י זיהום, ויעשה כך ע"י שישפוך קצת מהחומר חיסוי סביבות הפצע ואז ינגב אותו עם גאזה יבשה, אבל לא ישפוך החומר על הגאזה מחשש איסור סחיטה.

כו. **תחבושת.** מותר לשים תחבושת על הפצע, ואם יש חשש זיהום מותר לשים משחת אנטיביוטיקה על הפצע לפני סגירת התחבושת. כשסוגרים התחבושת עדיף לקשור קצותיו עם קשר אחד ועניבה והוא עדיף מלחתוך חתיכת סלוטייפ רפואי.

כז. **פתיחת אריזת תחבושת [opening bandage packages].** כשפותחים אריזת תחבושת, או גאזה או פד רפואי, ואין הזמן בהול, עדיף לפתחו ע"י קריעת כל האריזה באופן שמקלקלו לגמרי ולא יפתחו במקום המיועד לכך ע"י הפרדת שני צדדים הדבוקים בקצת דבק. וכן יזהר כשאפשר שלא לקרוע האריזה במקום שיש אותיות או תמונה (ע"פ מ"ב סי' ש"מ סקמ"א).

לרבים השואלים

בעזרת השי"ת
בעוד כמה ימים
יהיו הקובץ
"חוקי היים"
חלק א' וב' מצויים
שוב בהנחות המובהרות
וב"חדר הוראה"

הגליון נתרם לרגל שמהה בבית ידידנו
הרה"ג ר' **אהרן איוואניער** שליט"א
מחשובי אברכי מנשסטער - בנישואי בתו הכלה עב"ג
החתן היקר אליעזר שפראה נ"י בן הר"ר שלמה
שפראה הי"ד לונדון
ברכת מול טוב שלוחה לאביו
הרה"ח ר' נתן איוואניער הי"ד לונדון
ולחמיו הרח"ח ר' יעקב פריעד הי"ד ליקוואדו - ירושלים

הגליון נתרם לרפואה שלמה
לילדה חנה מרים
בת אסתר פראדל
נרבה מהמשפחה שמתפללים
ומצפים לרפואתה